

Smulski, Włodzimierz / Żukiewicz, Tadeusz

Rozwój oświaty i kultury w Raciążu w okresie 30 lat PRL

Notatki Płockie 21/1-84, 32-35

1976

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

1. Józef Garas — Oddziały GL i AL 1942—1945 wyd. MON — 1963 r.
2. Praca zbiorowa — Polska Partia Robotnicza, Kronika 1942—45 Wydawnictwo Wiedza Powszechna — Warszawa 1962 r.
3. Praca zbiorowa — Mazowsze w walce, wyd. MON — Warszawa 1964 r.
4. Praca zbiorowa — Ludzie Mazowsza, wyd. Książka i Wiedza 1964 r.
5. Praca zbiorowa — Zarys Historii Polskiego Ruchu Robotniczego, wyd. Książka i Wiedza 1962 r.
6. Jan Ptasieński — Z Mazowieckich pól — Warszawa 1959 r.
7. Kazimierz Gwiazdowicz, Bogdan Kobuszewski, Teodor Kufel „Zarys genezy działalności Polskiej Partii Robotniczej w latach 1942—1944 na północnym Mazowszu”, wydano przez Warszawski Komitet Wojewódzki PZPR jako materiały z sesji historycznej poświęconej XX rocznicy powstania PPR.
8. Jerzy Marciniak „Działalność zbrojna GL i AL na Mazowszu płockim”. Materiały z sesji historycznej poświęconej XX rocznicy powstania PPR.
9. Biuletyn historyczny 1 i 2 wydany przez Warszawski Komitet Wojewódzki. Komisja Historii Partii 1963 r.
10. Janusz Przymanowski — Owidiusz Gorczakow [w:] „Minaerzy Podniebnych Dróg”, wydanie MON 1964 r.
11. Józef Garas — Pierwszy rok walki zbrojnej Gwardii Ludowej (w:) Wojskowy Przegląd Historyczny Nr 1 z 1968 r.
12. Bronisław Syzdek „Lewicowy ruch oporu na Mazowszu i Podlasiu w latach II wojny światowej”.

CZASOPISMA

1. Benon Dymek „Lata Walki” [w:] Trybuna Mazowiecka Nr 18, 1962 r.
2. Wojciech Sulewski „Towarzysze broni” [w:] Trybuna Mazowiecka Nr 301, 1961 r.
3. Jan Czuba „Pierwszomajowy Wyrok i Krzyż Partyzancki” [w:] Trybuna Mazowiecka nr 103, 1962 r.
4. Plik Janusz Przymanowski „Anna i Stefan” [w:] Życie Warszawy z dnia 13 czerwca 1966 r.
5. „Pośmiertne odznaczenia bojowe dla Anny Morozowej i Stefana Górkiewicza [w:] Trybuna Ludu z dn. 7.IV.1966 r.

JÓZEF SMULSKI
TADEUSZ ŻUKIEWICZ

Rozwój oświaty i kultury w Raciążu w okresie 30 lat PRL

Raciąż — dziś siedziba władz miejskich i gminnych, miasto o bogatych 550-letnich tradycjach, jest przykładem miejscowości, która awansowała bardzo wyraźnie w latach władzy ludowej. Na szczególne podkreślenie zasługuje istnienie szkolnictwa średniego. Od wielu już lat czynne są dwie szkoły średnie: Liceum Ogólnokształcące i Liceum Ekonomiczne. Z placówek kulturalnych miasto dorobiło się między innymi stałego kina, biblioteki miejskiej, Domu Kultury.

Liceum Ogólnokształcące

Jedną ze szkół średnich naszego miasta jest Liceum Ogólnokształcące. Historia szkoły sięga roku 1947. Wówczas to z inicjatywy ówczesnych władz miejskich i powiatowych oraz nauczycielstwa zostało powołane do życia Miejskie Gimnazjum Koedukacyjne.

Od chwili powstania aż po rok 1961 szkoła zajmowała budynek pożydowski. Potem użytkowała część pomieszczeń w nowym budynku Szkoły Podstawowej. Wówczas to Liceum Ogólnokształcące zostało organizacyjnie połączone ze Szkołą Podstawową w tzw. „Jedenastolatkę”. W pierwszym i drugim wypadku borykano się z poważnymi kłopotami lokalowymi. Dlatego przystąpiono czynnym społecznym do budowy samodzielnego pomieszczenia dla szkoły.

Władze miejskie, powiatowe i wojewódzkie aktywnie poparły tę inicjatywę, wspierając ją licznymi dotacjami finansowymi, w wyniku czego możliwym było rozpoczęcie zajęć w nowym gmachu 3 września 1972 roku. Budowę obiektu szkolnego podjął w 1965 roku i prowadził czynem społecznym przez kilka lat ówczesny dyrektor Jerzy Świętosławski. Od września 1971 roku przejęła szkołę i doprowadziła budowę do końca dyrektor Barbara Talaśka. Koszt całej inwestycji wynosił 3 miliony 368 tys. zł — z czego czyny społeczne oszacowano na 1 mln 415 tys. zł. Szkoła posiada 12 izb lekcyjnych, w których urządzone są klasopracownie, a ponadto salę gimnastyczną, stołówkę, kotłownię, gabinet lekarski, internat na 50 osób oraz inne pomieszczenia.

Szkoła szczyt się poważnym dorobkiem, bowiem w latach 1951—1974 uzyskało tu średnie wykształcenie 993 absolwentów. Wśród nich wielu wykształciło się na nauczycieli, inżynierów i lekarzy.

Liceum Ekonomiczne

Dzisiaj jest to zespół szkół zawodowych, składający się z Liceum Ekonomicznego, Technikum Przemysłu Spożywczego, Liceum Zawodowego, Zasadniczej Szkoły Mleczarskiej oraz Zasadniczej Szkoły Rolniczej. Dyrektorem szkoły

od kilkunastu już lat jest Norbert Szelański. Powstała ona w roku 1961 i została zlokalizowana w starym budynku po Liceum Ogólnokształcącym.

Z biegiem lat powiększała się liczba młodzieży i nauczycieli. Wobec rosnących potrzeb stary budynek okazał się za mały. Obok niego pobudowano nowy budynek szkolny. Inicjatorem budowy był dyrektor Norbert Szelański.

Dzięki staraniom w latach 1969/71 został pobudowany Dom Nauczyciela dla 4 rodzin, a w latach 1963/64 internat na 75 miejsc. Godne podkreślenia jest to, że obok młodzieży miejskiej oraz dojeżdżających z pobliskich miejscowości pobierało i pobiera tu naukę wiele dziewcząt i chłopców z najdalszych zakątków dawnego województwa warszawskiego.

Zespół szkół ukończyło w przekroju specjalności:

Zasadn. Szkoła Handlowa	158	absolwentów
Zasadn. Szkoła Zawodowa	72	„
Zasadn. Szkoła Mleczarska	115	„
Zasadn. Szkoła Rolnicza	137	„
Technikum i Lic. Ekonom.	459	„

Razem 941 absolwentów

Szkoła Podstawowa

Szkoła Podstawowa w Raciążu to dziś siedziba Zbiorczej Szkoły Gminnej. Zajmuje ono nowoczesny gmach, który został wzniesiony z funduszy państwowych w latach 1959—61.

Szkoła jest bogato wyposażona w sprzęt, meble i pomoce naukowe. Posiada wzorowo urządzone klasopracownie. Imponujący jest dorobek tej szkoły, bowiem w 30-lecie Polski Ludowej zdobyło tu wykształcenie podstawowe 2156 uczniów. Zgoła inaczej startowała szkoła przed 30 laty. Przejęła wówczas dawny budynek szkolny (dziś sklep meblowy) na placu Mikińskiego oraz drewniany barak przy ul. Kilińskiego. Szkołę zorganizował Stanisław Żochowski. Dzięki niemu zajęcia szkolne rozpoczęły się już 1 lutego 1945 r. Po powrocie z obozu jeńców wojennych kierownictwo szkoły objął St. Kuciński i sprawował je do 1 lipca 1945 roku.

Nowym kierownikiem szkoły począwszy od 1 września 1945 r. został Stanisław Sobieski i pełnił tę funkcję do 1 września 1961 roku, tj. do chwili połączenia Szkoły Podstawowej z Liceum Ogólnokształcącym w tzw. „Jedenastolatkę”. Dyrektorem szkoły był Jerzy Świętosławski, a zastępcami — Stanisław Sobieski i Józef Smulski.

Rozłączenie Szkoły Podstawowej z Liceum Ogólnokształcącym nastąpiło 1 września 1966 r. Kierownikiem szkoły został Józef Smulski, a jego zastępcą Stanisław Sobieski (od 1 września 1971 r. — Roman Chrzanowski).

Dzięki zaangażowaniu i inicjatywie kierownika Szkoły Józefa Smulskiego, kosztem 250 tys. złotych wybudowano w 1970 r. boisko asfaltowe.

1 września 1974 r. Szkoła awansowała do rangi Zbiorczej Szkoły Gminnej, co oznacza, że wkrótce stanie się szkołą średnią.

Pośród grona nauczycielskiego, które pracowało przed laty i zasłużyło sobie na dobrą opinię u władz i rodziców, wymienić należy: Stanisława Żochowskiego, Stanisława Sobieskiego, Zofię Zalewską, Jadwigę Zalewską, Julię Morawską, Henrykę Sobieską, Stefana Górskiego, Marię Górską i wielu innych.

Począwszy od roku 1949 przy Szkole Podstawowej organizowano co roku szkołę dla dorosłych. Zajęcia prowadzili nauczyciele ze Szkoły Podstawowej. W miesiącach jesienno-zimowych i wiosennych uzupełniło tu swoje wykształcenie ogółem 448 osób. Pracą tej szkoły kierowali: Stanisław Sobieski, Ludwik Morawski, Józef Smulski, Stanisław Leszczyński i Celina Zuchlewska.

Przedszkole

Poważny udział w rozwoju oświaty ma przedszkole — placówka wychowawcza dla najmłodszych obywateli naszego miasta. Przystąpiło ono do pracy w pierwszych dniach po wyzwoleniu, 26 stycznia 1945 r. Mieściło się wówczas przy ul. Wolności w wynajętym mieszkaniu prywatnym. Pierwsze miesiące pracy były niemiernie trudne. Na pomoce i urządzenia nie było żadnych środków. Dopiero w lipcu 1945 r. Zarząd Miejski wypłacił pierwszą pensję w sumie 400 zł kierownicze przedszkola Marii Tadejowskiej. Bardzo trudne były warunki lokalowe, które zmobilizowały kierowniczkę do szukania dróg wyjścia. W 1946 r. wielkim nakładem starań kierownictwa i komitetu rodzicielskiego udało się zdobyć większy lokal na przedszkole. Zaczęło się od stopniowego wykwaterywania 4 lokatorów zajmujących ten budynek. Koszty remontów pokrywano z funduszy społecznych, zbiórek ulicznych i imprez dochodowych. Pilną sprawą i niecierpiącą zwłoki było ogrodzenie terenu, którego dokonano wspólnym wysiłkiem rodziców. Z każdym rokiem zwiększała się liczba dzieci wymagających opieki przedszkolnej. Kierownictwo wraz z Komitetem Rodzicielskim w 1953 r. podjęło decyzję rozbudowy przedszkola. To ambitne przedsięwzięcie zostało zrealizowane w 1954 r. Przedszkole powiększyło się wówczas o nową salę, co umożliwiło wprowadzenie 3 grup przedszkolnych. Obiekt z czasem został skanalizowany i zaopatrzony w centralne ogrzewanie. Obecnie z każdym rokiem przedszkole wzbogaca się w nowy sprzęt i pomoce naukowe.

Zbiorcza Szkoła Gminna

Powołanie z dniem 1 września 1974 r. w Raciążu placówki tego rodzaju wiąże się z reformą edukacji narodowej, jaką nakreśliła uchwała Sejmu PRL z 13 października 1973 r. Jest to jedna z pięciu dotąd już pracujących szkół w byłym powiecie sierpeckim jako zakład nowego typu, który w najbliższej przyszłości realizować będzie pełne 10-letnie wykształcenie średnie.

Kierownictwo Zbiorczej Szkoły Gminnej spoczywa w rękach dyrektora Józefa Smulskiego jego zastępcy Romana Chrzanowskiego, natomiast zastępcami w Szkole Podstawowej są Kazimiera Szymczak oraz Bogdan Babicz.

Szkole Zbiorczej podporządkowane zostały placówki oświatowo-wychowawcze w mieście i gminie (z wyjątkiem Liceum Ekonomicznego i Technikum Przemysłu Spożywczego).

W szkołach podstawowych uczy się 2079 uczniów, natomiast w szkołach ponadpodstawowych 850 osób. Przedszkolami objętych jest 158 dzieci. Kadra pracująca w placówkach oświatowo-wychowawczych wynosi 144 nauczycieli i wychowawców, w tym 29 osób z wyższym wykształceniem, 83 z niepełnym wyższym (SN) i 32 — ze średnim (LP).

W celu podniesienia poziomu wykształcenia 35 osób podjęło studia na poziomie magisterskim w wyższych uczelniach. Dużym zainteresowaniem wśród nauczycieli cieszy się program NURT-u.

W okresie od 1 stycznia 1973 r. do chwili obecnej rozbudowano Liceum Ekonomiczne w Raciążu, przeprowadzono remont kapitalny budynku szkolnego w Kodłutowie, rozpoczęto kapitalny remont szkoły w Koziebrodach, otynkowano internat Liceum Ogólnokształcącego w Raciążu, adaptowano budynek po byłej GRN w Krajkowie na mieszkania dla nauczycieli, jak również uczyniono to samo z budynkiem po byłym Posterunku MO w Uniecku, ogrodzono boisko szkolne przy Szkole Podstawowej w Kraszewie-Gaczułtach.

Z inicjatywy dyrektora szkoły Józefa Smulskiego i zastępcy Romana Chrzanowskiego oraz ich dużego zaangażowania społecznego kontynuuje się budowę sal do zajęć praktyczno-technicznych i mieszkań dla nauczycieli przy Szkole Podstawowej w Raciążu, według wartości kosztorysowej 1 milion 437 tys. zł.

Zbiorcza Szkoła Gminna stała się czynnikiem koordynującym działalność poszczególnych jednostek oświatowo-wychowawczych na terenie miasta i gminy w zakresie dydaktycznym i wychowawczo-opiekuńczym.

Biblioteka Miejska

Główną bazę działalności kulturalno-oświatowej w mieście stanowi Biblioteka Miejska zorganizowana w 1949 r. W okresie 20-lecia międzywojennego w ogóle nie było biblioteki powszechnej w Raciążu. Dopiero dekret o bibliotekach i opiece nad zbiorami bibliotecznymi — pierwszy w Polsce Ludowej akt tego typu — dał podstawy prawne ich życiu i rozwojowi, zakreślił ramy organizacyjne sieci bibliotecznej w Polsce. Działalność biblioteki nie ogranicza się tylko do wypożyczania książek i kierowania akcją czytelnictwa, ale obejmuje ona organizowanie wszelkiego rodzaju konkursów, wystaw książki i prasy, lekcji bibliotecznych, spotkań z pisarzami itp. Wielkim powodzeniem cieszyły się spotkania z takimi pisarzami, jak Stefanem Gołębiowskim, Sewerynem Pollakiem, Stanisła-

wem Ryszardem Dobrowolskim, Moniką Warneńską, Marią Szypowską, Marianem Reniakiem, Tadeuszem Wierzbanskim i wielu innymi.

Z dniem 1 stycznia 1973 r. na skutek reorganizacji Rad Narodowych Biblioteka Miejska została przekształcona w Bibliotekę Miasta i Gminy. Biblioteka posiada 4 filie biblioteczne i 28 punktów bibliotecznych. Biblioteka liczy 12.000 woluminów.

Założycielką biblioteki i od 25 lat jej kierowniczką była Zofia Jankowska, która w r. 1974 za działalność w dziedzinie upowszechniania czytelnictwa otrzymała nagrodę województwa warszawskiego oraz wpisana została do księgi zasłużonych dla powiatu sierpeckiego.

Miejski Dom Kultury

14 września 1958 r. oddano do użytku Dom Kultury. Wybudowany został w czynie społecznym kosztem 1 miliona złotych z inicjatywy byłych przewodniczących MRN — Stanisława Smolińskiego i Stanisława Włodarskiego oraz I sekretarza KM PZPR Jerzego Ziółkowskiego. W Domu Kultury pomieszczenia znalazła biblioteka wraz z czytelnią. Zorganizowano tu amatorski chór mieszański pod dyrekcją nauczyciela Stanisława Żochowskiego, który odnosił duże sukcesy nie tylko w mieście, ale i na występach wojewódzkich. W 1963 r. staraniem Mieczysława Piechockiego — nauczyciela pochodzącego z Raciążu — zorganizowano Społeczne Ognisko Muzyczne Warszawskiego Towarzystwa Muzycznego, które działa do dzisiaj. W Domu Kultury pracowały zespoły: plastyczny pod kierunkiem Stefana Tamowskiego, zespół wokalmuzyczny pod kierunkiem Bogumiły Kosiołek.

Lata 1963-1970 to okres najbardziej aktywnej pracy Domu Kultury. Nie sposób nie wspomnieć przy tej okazji o Radzie Społecznej z jej przewodniczącą Haliną Wirkus i o takich ludziach, jak Ryszard Choliński, który społecznie prowadził kółko fotograficzne, czy Stanisław Mączewski, który również społecznie prowadził zespół teatralny. Poświęcenie wielu działaczy umożliwiło osiągnięcie pozytywnych wyników i nagród, jakie placówka otrzymała.

Miejski i Gminny Ośrodek Kultury

Z dniem 1 stycznia 1973 r. powołano do życia Miejski i Gminny Ośrodek Kultury, którego zadania znacznie się poszerzyły, ponieważ ma on większy zasięg działania — nie tylko na miasto, ale i na gminę. Ma to być centrum stwarzające warunki czynnego uczestnictwa w kulturze i koordynujące działalność wszystkich placówek. MiGOK jest zakładem budżetowym, w skład którego weszły biblioteki, 3 Kluby GS „Samopomoc Chłopska” — w Żukowie, Koziebrodach i Kraszewie oraz Klub „Ruchu” w Uniecku i Krajkowie i w innych miejscowościach.

Dużo wysiłku włożono w wykwaterowanie lokatorów, zajmujących piętro budynku, w gro-

madzenie sprzętu muzycznego, fotograficznego, audiowizualnego, umeblowania, starania o środki finansowe, o instruktorów. Bardzo dotkliwie daje się odczuć brak pomieszczeń na kawiarnię młodzieżową, niemniej w tych warunkach, jakie są, pracują zespoły i kółka zainteresowań: ognisko muzyczne, zespół wokalnie-muzyczny, zespół fotograficzny, teatrzyk kukielkowy, teatr małych form, studium kultury TWP, zespół taneczny, sala gier głośnych oraz organizacje społeczne — Związek Emerytów i Rencistów, Liga Kobiet.

MiGOK organizuje eliminacje gminne konkursów, np. recytatorskiego, olimpiady wiedzy społeczno-politycznej i turniejów, np. turnieju warcabowo-szachowego. MiGOK prowadzi na szeroką skalę pracę oświatową, np. w roku 1974 odbyło się 80 prelekcji, spotkań, odczytów z różnych dziedzin wiedzy: medycyny, plastyki, literatury, psychologii i polityki.

Wyświetlane są filmy oświatowe, organizowane wystawy malarskie, rzeźby ludowej. W dniach 1—19 maja 1974 r. zorganizowano wystawę poświęconą Mikołajowi Kopernikowi ze zbiorów Muzeum w Toruniu i przy współpracy Muzeum Etnograficznego w Sierpcu. Nawiązano współpracę z Teatrem Ziemi Mazowieckiej i Estradą Warszawską, które dają sztuki i programy rozrywkowe dla mieszkańców naszego miasta. MiGOK prowadzi pracę z dziećmi, np. zajęcia plastyczne, lekcje biblioteczne, wyświetlanie bajek itp.

Aby sprostać założeniom, jakie stoją przed MiGOK i scentralizować działalność wszystkich placówek kulturalno-oświatowych, obecny budynek zostanie rozbudowany i zmodernizowany kosztem 10 milionów złotych. Rozpoczęcie budowy przewiduje się w roku 1976.

Kino „Zorza”

Ważny wkład w upowszechnienie kultury w naszym mieście w 30-leciu PRL wniosło kino „Zorza”. Jako stała placówka zostało ono otwarte 1 kwietnia 1951 r. i nosiło nazwę „Świt”. Do tej pory mieszkańcy miasta korzy-

stali z usług kina objazdowego z Warszawy, które wyświetlało filmy dwa razy w tygodniu.

Nowo powstałe kino cieszyło się dużym powodzeniem, frekwencja była bardzo wysoka, chociaż warunki odbioru filmu były raczej skromne. W tym okresie załoga kina pracowała nie tylko na miejscu, lecz również wozem konnym dojeżdżała z filmami do pobliskich wiosek: Żukowa, Kondrajca i Kraszewa.

Dnia 31 grudnia 1955 r. obiekt kinowy objęty został kapitalnym remontem, który trwał do dnia 14 kwietnia 1957 r. Jednak praca kina nie została przerwana. W tym czasie były wyświetlane filmy na świeżym powietrzu i w okolicznych wioskach.

Po remoncie warunki pracy i odbioru wyraźnie się zmieniły. Poprawiła się projekcja filmu. Od tego momentu kino przyjęło nazwę „Zorza”. Postęp techniczny oraz większe wymagania widzów skłoniły kierownictwo kina do przeprowadzenia dalszych innowacji. W 1959 r. nastąpił drugi kapitalny remont. Tym razem chodziło o doprowadzenie kina do bardziej nowoczesnego i estetycznego wyglądu.

Wyremontowane kino przeklasyfikowano z kategorii III do kategorii II. Dawało to okazję zobaczenia filmów nowszych i ciekawszych oraz szerokoekranowych, w wyniku czego frekwencja wyraźnie się podniosła. Z chwilą, gdy telewizja zaczęła zyskiwać coraz większą popularność, frekwencja w kinie zaczęła obniżać się. W ostatnich trzech latach frekwencja w kinie ustabilizowała się. W roku 1972 na wyświetlonych seansach było 28.907 widzów, w 1973 r. — 26.402 widzów, a w 1974 filmy obejrzało 29.030 osób.

Tę zasłużoną placówkę kulturalną prowadzi od wielu lat kierownik Roman Lakowski, wkładając w swoją pracę wiele trudu i poświęcenia.

Z przedstawionych tu faktów wynika, że okres minionego 30-lecia tętnił twórczą pracą nad budowaniem socjalistycznej oświaty i kultury w naszym mieście. Dotychczasowe osiągnięcia leżą u podstaw nowych zamierzeń i dokonań, jakie czekają nas w najbliższej przyszłości.

WIESŁAW KLEPCZAREK

Osiągnięcia gospodarcze Raciąża

ROLNICTWO I HODOWLA

Miasto i gmina jest jednostką o strukturze rolniczej, co sugeruje wskaźnik ludności utrzymującej się z rolnictwo — 58,4%. W samym Raciążu znaczna część ludności pracuje również w rolnictwie lub z rolnictwa się utrzymuje (około 35%).

Struktura użytkowania ziemi wygląda w mieście i gminie następująco:

Powierzchnia ogólna	— 17 965 ha	
użytki rolne	— 13 698 „	czyli 76,3%
(w tym		
użytki zielone)	— 3 464 „	19,3%
lasy	— 2 993 „	16,7%
nieużytki	— 1 274 „	8,0%

Rolnictwo

Wobec braku w gminie ważnych surowców mineralnych i w związku z tym braku